

ZAVIČAJNI MUZEJ U TUZLI

ČLANCI
I
GRAD A

ZA KULTURNU ISTORIJU ISTOČNE BOSNE

Knjiga I

TUZLA 1957

STARI TURSKI DOKUMENTI SA TUZLANSKOG PODRUČJA

UVOD

Iznosim ovdje nekoliko prevoda (s kratkim napomenama) starih turskih dokumenata koji se odnose na prošlost Tuzle kao koristan prilog onima koji se budu bavili proučavanjem prošlosti Tuzle.

Navedeni dokumenti su većim dijelom izvodi iz starih turskih sidžila (knjiga zapisnika) tuzlanskog Šeriatskog suda, i to dokumenti br. 1 i 2 iz sidžila koji potiče iz godine 1050—1056 (1640—1646) i od koga se u Državnom arhivu u Tuzli nalazi 7 listova; dokumenti od br. 7—10 su izvodi iz sidžila koji obuhvata godine 1162—1168 (1748—1754). Original ovog sidžila nalazi se u orijentalnoj zbirci Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, dokumenti br. 11 i 12 su prevodi dva berata o obnovi postavljanja aga (zapovjednika) azbanske čete (tvrđavskih čuvara) tuzlanske tvrđave, a uslijedili su prilikom promjena na turskom prijestolju 1169 (1756) i 1193 (1776) godine. Originali ovih berata nalaze se kod porodice Azabagića; dokumenat br. 13 je prepis carskog berata, koji je izdat kao odgovor na pretstavku i žalbu stanovnika G. i D. Tuzle upućenu Visokoj porti u Carigrad. Izdat je 1200 (1786) godine. Prepis je ovjeren od pretsjednika Vakufske komisije u Tuzli 1888 godine. Dokumenat br. 14 je prepis berata o postavljanju imama džindiške džamije 1291 (1874) godine. Original berata nalazi se kod porodice Hafizović, iz koje i potiče navedeni imam. Dokumenti broj 15 (a, b, c, d) su, takođe, uzeti iz sidžila Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a odnose se na slučaj tuzlanskog kapetana Dervišbega i njegovo smjenjivanje, povod tom smjenjivanju i konačni njegov progon iz Tuzle.

Nedostaje treći po redu dokumenat o smjenjivanju i progonu Dervišbega iz Tuzle, te se kod čitanja tu osjeća praznina.

I dokumenti broj 16 i 17 su iz navedenog sidžila, dok je dokumenat br. 18 zaseban dekret o postavljanju.

U napomenama svakog dokumenta istakao sam i motive kojim sam se rukovodio pri izboru dokumenata.

ISPRAVA O OSLOBOĐENJU ROBA (Izvod iz tuzlanskog sidžila)

SADRŽAJ JE OVO:

Vlasnik ove isprave, (osoba) srednjeg rasta, guste brade i otvorene prirode Pijale, sin Abdulahov¹⁾, došao je pred časni Šeriatski sud i simbol vjere i pokazao je oprošnicu datiranu sa džumadel-ulaom 1051 godine (u augustu 1641 g.), koju su mu izdali, svojeručno potpisali i svojim pečatom ovjerili: Ahmedbeg, Hasanbeg i Husejinbeg²⁾ i u kojoj izjavljuju da ga u ime Boga opraštaju³⁾. U smislu te oprostajnice on traži da mu se od strane Šerijatskog suda izda i zvanična potvrda o slobodi.

Kako je u navedenoj oprostajnici stvarno precizirano oslobođenje ropstva navedenog Pijale, sina Abdulahova, i on tim, kao i svi ostali muslimani, postao slobodan, to on na temelju toga ima sva prava koja imaju ostali muslimani i sve dužnosti kojima su zaduženi ostali muslimani.

Potvrđujući ovim osnovna prava (svakog čovjeka) i donoseći presudu u pogledu novonastale situacije, izdaje se navedenom ova isprava kao dokaz njegove slobode i predaje se u ruke molioću.

S v j e d o c i:

Stub plemenitih
i sebi ravnih,
sveopšti povje-
renik Visoke
porte,
Ahmed sin
Ibrahimpasina

Stub sebi
ravnih,
Osman-ćenaja

Mustafa sin
Mehmedbegov

Hadži Ismail
Mehmed Čelebi,
pjesnik

Halil Čelebi

Hadži Kurd

Mustafa-baša,
brat Hadži
Ismailov

Hasan Čelebi
iz G. Tuzle

Ibrahim Čelebi
iz Kolovrata

Ahmed-čauš

Ismail-baša
Arapović

Sulejman Čele-
bi, pisar

Zulfikar-aga,
sin Abdulahov

Derviš-aga iz
Brdnika

* *
*

Ovo je jedan od rijetkih sudskih zapisnika tuzlanskog sidžila iz prve polovine XVII stoljeća iz koga se vidi:

1) da je u to doba u Tuzli još uvijek bilo robova i

2) kakva je bila procedura opraštanja roba i njegova proglašavanja slobodnim i punopravnim građaninom.

Broj 2

SADRŽAJ JE OVO:

Ovom časnom sudu pristupiše: tražilac ove ubilježbe Mehmed sin Balin i kršćani Šimun sin Vranešev, Vučeta sin Jovanov, Petar sin Vučin, svi iz Lukavice, i izjaviše slijedeće:

»U navedenom selu, i to u mahali „Brdska” uživao je (navedeni Mehmed) mjesto „Baština”, ali od nazad dvije godine (računajući od časa ovog pisanja) navedena „Baština” je potpuno napuštena i navedeni je nije obrađivao (ni sijao ni žeo). Da je ona uistinu napuštena, na to imaju i svjedoci... i to Halil Kazaz i Topal Zulfikar... iz D. Tuzle«. Navedeni svjedoci su pristupili sudu i izjavili: »Stvarno, ... u navedenom selu, u spomenutoj mahali „Brdskoj”, napuštena su od nazad dvije godine mjesta koja je navedeni držao u posjedu i ne obrađuju se. Mi smo svjedoci da je to napuštanje i za ranijeg kadije bilo uneseno u sidžil i to ovim i svjedočimo«.

Kako to njihovo svjedočanstvo, dato u obliku izvješća, ima uslove valjanosti, to se rješava da se s navedene »Baštine« ne uzima harač i to se na zahtjev stranke i u sidžil unosi, piše se ova potvrda i predaje u ruke tražioca da mu za slučaj potrebe posluži kao dokaz.

To se dogodilo i upisano je u zadnjem desetku blaženog redžeba 1055 godine (početkom novembra 1645 g.)

S v j e d o c i:

Šahbaz Čelebi, imam
Malkoč sin Ramadanov
Mustafa, sin Mehmeda Čelebije

* * *

Iz ovog dokumenta vidimo:

- 1) da su desetina i drugi nameti na zemlju davani samo na one zemlje koje su obrađivane;
- 2) da je registrovanje napuštanja obrade i oslobađanje od nameta trebalo izvršiti u Šeriatskom sudu i to sve i kroz sidžile provesti, i
- 3) kakva je bila procedura kod Šeriatskog suda za to oslobodenje.

Broj 3

**POTVRĐENO PEČATOM BOSANSKOG VALIJE
EBU BEKIR-PAŠE**

»Stubu poznavaoća šeriatu, gospodinu kadiji tuzlanskog kadiluka, Bog mu znanje povećao, zatim ponosu sebi ravnih i sličnih, kapetanu i ostalim agama i vojnim zapovjednicima, Bog im stepen povećao, te stubovima pouzdanih i mustahfiza⁴⁾, dizdarima dobojske i tuzlanske tvrđave, Bog im zaštitu povećao, stavlja se na znanje sljedeće:

Kako je potrebno da zatvoreni nesretnici i odmetnici, Kavga Mustafa, Mehmedbaša, Ibrahim-spahija i Sulejman, koji na prošli dan arefe⁵⁾ izazivački i razbojnički s mačevima upadoše u čaršiju i čestitom stanovništvu nanesoše mnoge, po šeriatu osuđene i nedozvoljene štete, i koji na zahtjev čaršije i uz saglasnost Šeriatskog suda biše uhapšeni i smješteni u tvrđavu, da u svrhu popravka neko vrijeme ostanu u tvrđavskom zatvoru, a tuzlanska tvrđava je od greda i dasaka i njen zatvor nije čvrst, i kako su s tim u vezi sve age, vojni zapovjednici kao i stanovništvo (Tuzle) zamolili da se navedeni odmetnici prevedu i zatvore u dobojsku tvrđavu, te shodno tvom kadiskom ilamu, a u saglasnosti s mubašiom i vojnim zapovjednicima da se dotični zatvore u navedenoj tvrđavi u jači i teži zatvor, — to je u vezi s tim napisana i ispostavljena ova bujuruldija i šalje vam se po mom agi Zejn Kadinu.

Kad vam ona, ako Bog da, stigne, ti ćeš, navedeni tuzlanski dizdaru, gore pomenute odmetnike vezane izvesti iz tvrđave i sa znanjem vojnih zapovjednika i navedenog mubašira poslati u dobojsku tvrđavu.

Ti ćeš, opet, kapetane, od svoje strane i u sporazumu s agama i vojnim zapovjednicima odrediti potrebni broj pouzdanih vojnika i (pod njihovom pratnjom) sa znanjem mubašira navedene svezane poslati i otpremiti u dobojsku tvrđavu.

Ti ćeš, opet, navedeni dizdaru dobojske tvrđave, kad ti gore spomenuti odmetnici stignu, njih zatvoriti u tvrd i težak zatvor te tvrđave, dobro pazeći da se oni ni na koji način ne bi oslobodili i pobjegli, jer ako koji od njih, Bože sačuvaj, pobjegne, znaj da se nikako nećeš moći opravdati.

Imajući to u vidu, postupi prema naredbi bujuruldije i čuvaj se da joj ne protusloviš!

Napisano 14 ševvala 1162 godine (19-IX-1748 g.)

* * *

Iz ove bujuruldije vidimo da je 1749 godine tuzlanski grad još uvijek bio od drveta i da su, zbog nesigurnosti njegova zatvora, teži zatvorenici otpremani u druge tvrđave, u kojima su zatvori bili jači i sigurniji.

ان شاء الله
 في يوم الاثنين من شهر ربيع الثاني سنة 1040
 حضر في مجلسنا الموقر في دارنا المشرفة
 في مدينة تولا في بلاد الروم واليه حضر
 من اهل المجلس الشريف في دارنا
 المذكورة في يوم الاثنين من شهر ربيع الثاني سنة 1040
 في دارنا المشرفة في مدينة تولا في بلاد الروم
 حضر في مجلسنا الموقر في دارنا المشرفة
 في مدينة تولا في بلاد الروم واليه حضر
 من اهل المجلس الشريف في دارنا
 المذكورة في يوم الاثنين من شهر ربيع الثاني سنة 1040

في يوم الاثنين من شهر ربيع الثاني سنة 1040
 حضر في مجلسنا الموقر في دارنا المشرفة
 في مدينة تولا في بلاد الروم واليه حضر
 من اهل المجلس الشريف في دارنا
 المذكورة في يوم الاثنين من شهر ربيع الثاني سنة 1040
 في دارنا المشرفة في مدينة تولا في بلاد الروم
 حضر في مجلسنا الموقر في دارنا المشرفة
 في مدينة تولا في بلاد الروم واليه حضر
 من اهل المجلس الشريف في دارنا
 المذكورة في يوم الاثنين من شهر ربيع الثاني سنة 1040
 في دارنا المشرفة في مدينة تولا في بلاد الروم
 حضر في مجلسنا الموقر في دارنا المشرفة
 في مدينة تولا في بلاد الروم واليه حضر
 من اهل المجلس الشريف في دارنا
 المذكورة في يوم الاثنين من شهر ربيع الثاني سنة 1040

سیدار علی
 الامام
 مصلح
 محمد علی

Broj 4

PREPIS FERMANA O HAJDUČIJI I RAZBOJNIŠTVU

Poštovanom veziru, slavnom maršalu, čuvaru reda u svijetu, onom koji razborito vodi brigu o javnim poslovima i koji ispravno rješava narodne probleme, koji se stara o izgradnji sreće i napretka i koji učvršćuje stubove blagostanja i veličine, obasutom raznim milostima Svemogućeg, bosanskom valiji, mom veziru, paši, Bog mu slavu ovjekovječio, zatim uzvišenim i časnim zapovjednicima, slavnim velikanima, nosiocima veličine i poštovanja, časti i slave, odlikovanim naročitom milosti Svemogućeg, bosanskim mirmiranima⁶), Bog im sreću ovjekovječio, časnim kadijama i sudijama navedenog vilajeta, izvorima vrlina i mudrosti, Bog im vrline povećao, te stubu slavnih i uglednih, zapovjedniku jenjičara, Bog mu slavu povećao, ponosima sebi ravnih i sličnih, veliko-posjednicima, upraviteljima carskih domena i vakufa kao i raznovrsnim drugim upraviteljima, te državnim ajanima i službenicima, Bog im stepen povećao!

Kada vam stigne ovaj časni carski znak, znajte:

Kako sada nastupa proljetna sezona i drveće će se okititi listom, to će razbojnici pohrliti u brda i tamo se skriti. Tokom vremena, iskorišćujući zgodne momente (zbrku i metež) ti odmetnici, mjesni razbojnici, skitnice i druge besprizorne osobe počće se na svim stranama pojavljivati i praviti štete uznemirujući stanovništvo i putnike. Da bi se izvršile potrebne preventivne mjere i stanje popravilo, skretana je više puta i u raznim zgodama mojim časnim naredbama svima vama pažnja da treba izranije povesti akciju istraživanja skrovišta navedenih odmetnika i gdje god se u granicama vašeg upravnog područja pojave, odmah ih bezuslovno hvatati, po zakonu kažnjavati i na taj način očistiti i osigurati puteve, a i stanovništvu osigurati miran život. Tomu treba obratiti punu pažnju i uložiti najveće napore i ako se negdje, grupisani i u većem broju pojave, odmah će svaki na njemu zgodan način obavijestiti njemu najbliže organe vlasti (upravne i vojne zapovjednike) i zajednički požuriti u potjeru za njima, pohvatati ih i podvrći zakonskim kaznama te na taj način očistiti zemlju od njih i koliko je moguće više povratiti narodu vjeru u sigurnost. U tu svrhu ti se, navedeni vezire, izdaju ove moje časne naredbe i šalju po agi velikog vezira, stubu sebi sličnih i ravnih, Mustafi, Bog mu stepen povećao.

Prema tome svi vi treba da zajedničkim snagama i složno na opisan način stavite se u pokret i u granicama svojih upravnih područja stalno pretražujte sva sumnjiva mjesta u kojima bi se, po vašem mišljenju, mogli skrivati razbojnici.

Ako čujete da se negdje u granicama vašeg upravnog područja nalazi jedan, dva ili više odmetnika, ili drugih besprizornjaka i da su se usudili da nanose štete i pljačkaju, treba odmah, čim to saznate, ne dajući im vremena, niti ma kakva jamstva, na svaki način da ih pohvatate i dobro pazeći i čuvajući predate. A ako se pojave u većim skupinama, onda ćete opet, na gore opisani način, udruženim snagama, udružujući se s kim vam je najlakše, na njih napasti, bezuslov-

no ih pohvatati i privesti zakonskim kaznama te na taj način očistiti puteve i prolaze od razbojnika. Tim će se ponovo povratiti sigurnost i odstraniti strah stanovništva, putnika i siromašne raje. Uložite krajnje napore u izvršenje ove naredbe, ali s tim da se tom prilikom nikom ne učini nasilje i nepravda i da se ne uznemire oni koji s tim nemaju nikakve veze, kao i da se prilikom te akcije siromašnoj raji ne prave nikakve nepotrebne teškoće i nasilja. Kratko rečeno, da se tom prilikom nikom ne učini nikakva nepravda.

Čuje li se, međutim, da ste tom prilikom pokazali lijenost i nemarnost u ukazivanju pomoći onima koji su je tražili, onda se ti, navedeni vezire, kao i navedeni upravni službenici i vojni zapovjednici uopšte nećete moći ničim opravdati, niti će vam se primiti ikakva isprika. Sve stanovništvu nanesene štete vi ćete morati izmiriti, a vama koji uživete razna lena, kao i vama, vojvode, oduzeće se ti imeci. Ne bude li ni to dovoljno, bićete neodložno kažnjeni i drugim kaznama.

To sigurno znajte i imajte to uvijek na umu, te se prema tomu i ravajte i dobro se čuvajte da protuslovite mom uzvišenom fermanu.

U tu svrhu izdajem vam ovaj moj ferman i kad vam stigne, vi ćete na navedeni način, pokoravajući se sadržini fermmana kome se mora pokoriti, prema njemu postupiti.

To dobro znajte i poklonite vjeru mom časnom znaku.

Napisano sredinom rebiul-evvela 1163 (sredinom februara 1750 g.)

u Bogom čuванom
Carigradu

* * *

Ovaj carski ferman, kao i još nekoliko njih, ilustruje nam vrlo dobro prilike i nesigurnost ne samo u ovim krajevima nego i u cijeloj Bosni i Hercegovini.

F. Spaho u Glasniku zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini br. XLV iz godine 1933, str. 71—76 ubraja i ove i ovakve akcije u pobune. Mislim da se ovakve akcije ni u kom slučaju ne bi mogle nazvati pobunama, nego redovitim pojavama u zemljama gdje slabi centralna vlast i pojedinci uzimaju maha, odmeću se, pljačkaju mirno stanovništvo, putnike, prolaznike i sl. samo da bi na što lakši način došli do sredstava izdržavanja. Ovakvi ljudi najčešće spadaju u okorjele zločince, koji na svojim dušama imaju mnoge nevine ljudske živote i koji se zbog toga moraju kriti od vlasti da bi tim izbjegli zaslužene kazne. Među njima je vrlo mali broj političkih krivaca.

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a document or letter. The text is dense and appears to be written in a cursive style. It is partially obscured by a dark, irregular shape, possibly a shadow or a mark on the original document.

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a document or letter. The text is dense and appears to be written in a cursive style. It is partially obscured by a dark, irregular shape, possibly a shadow or a mark on the original document.

Broj 5

DEFTER GLASI OVAKO

Prema naredenju njegove ekšelencije mutesarrafa zborničkog sandžaka, a prema intencijama uzvišenog fermana i časne bujuruldije izdatih 10 džumadel-ahira 1168 godine (7-V-1750 g.) i uz saglasnost svih državnih dostojanstvenika, aga i svega lojalnog stanovništva, izvršen je razrez zemljarine na ime ljetne akontacije prihoda kadiluka dviju Tuzla prema starom uobičajenom načinu, zatim je na ime priznaničnih defterskih troškova određeno 720 groša, sudskom izvršitelju po starom uobičajenom načinu 25 groša, a kao nagrada istom 15 groša, raznosiocu bujuruldija određena je nagrada od 10 groša, te defterski troškovi, troškovi za poslugu, pozivni i hanski troškovi i ispostavljen je popis koji glasi kako slijedi:

Napisano u džumadel-ahiru 1163 (maja 1750 g.)

Tatarica (Turske Živinice)	Đurđevik	Donja Višća
Iznos	Iznos	Iznos
7.590	7.590	1.411
Gornja Višća	Brnjica	Djedina
Iznos	Iznos	Iznos
2.321	1.100	1.474
Nevrenča	Zukići s Kršićima	Gvozdovići
Iznos	Iznos	Iznos
413	1.100	1.100
Crijevčići	Dunajevići	Matijevići
Iznos	Iznos	Iznos
803	803	530
Kuljen	Bašigovci	Velika Lukavica
Iznos	Iznos	Iznos
1.720	4.312	7.313
Gračanica	Brgule	Hrasno
Iznos	Iznos	Iznos
4.108	3.624	2.500
Seljublje	Tojšići	Vukovije
Iznos	Iznos	Iznos
2.220	1.474	3.712
Kaćma	Grivice	Osječani
Iznos	Iznos	Iznos
4.004	3.829	3.829
Ribnica	Pribitković	Gosovica
Iznos	Iznos	Iznos
2.799	7.260	408

Banovići	Tulovići	Treštenica
Iznos	Iznos	Iznos
5.478	2.799	3.300
Podgorje	Devetak	Turija
Iznos	Iznos	Iznos
3.157	2.227	660
Jaruške	Repnik	Puračić
Iznos	Iznos	Iznos
902	2.964	1.936
Miričina	Dobaštica	Gnojnica
Iznos	Iznos	Iznos
3.724	2.882	4.560
Kruševica	Vel. Dubrave	G. Smoluća
Iznos	Iznos	Iznos
753	3.113	1.100
D. Smoluća	D. Seona	G. Seona
Iznos	Iznos	Iznos
594	2.828	490
Moranjci	Cage	Uroža
Iznos	Iznos	Iznos
3.960	732	552
Podorašje	Tinja	Pudići
Iznos	Iznos	Iznos
525	275	575
D. Ljenobud	G. Ljenobud	Hrgovi
Iznos	Iznos	Iznos
780	467	3.630
Skakava	Plivići	Ulovići
Iznos	Iznos	Iznos
2.046	7.750	2.220
Zovik	Visora	Berkovica
Iznos	Iznos	Iznos
2.046	297	297
Male Dubrave	Jablanica	
Iznos	Iznos	
253	3.443	
Vjerice	Obodnica	Vrhe
Iznos	Iznos	Iznos
3.443	800	1.100
G. Podorašje	D. Podorašje	G. Lukavica
Iznos	Iznos	Iznos
1.430	735	793

D. Lukavica	Lisovići	Dragunja
Iznos	Iznos	Iznos
2.227	628	1.584
Rahić	Maoča	Čelić
Iznos	Iznos	Iznos
3.168	1.716	3.047
Šatorovići	Vražići (nepokorni)	Vražići (pokorni)
Iznos	Iznos	Iznos
3.046	1.740	300
Okovići	Nahvioci	
Iznos	Iznos	
440	1.056	
Pukiš	Brdnik	Velino Selo
Iznos	Iznos	Iznos
320	1.248	932
Čifluk	Mrtvice	Buzekara
Iznos	Iznos	Iznos
1.385	120	737

Dio visokok carskog
domena
39.520
Svega zbir
875 groša

Ljetna dospjela akontacija	720
Mubaširu	40
Nagrada raznosiocu bujuruldija	10
	<u>770</u>
Sudski troškovi	70
Posluzi	8
Hanski troškovi	27
	<u>875</u>

* * *

Iz ovog izvoda iz tuzlanskog sidžila koji potiče iz prve polovine XVIII vijeka vidimo:

- 1) koja je sela obuhvatao tuzlanski kadiluk kao upravna jedinica;
- 2) kakav je bio raspored ljetne poreske akontacije po selima te godine.

Neka danas postojeća sela za koja se zna da su i u to doba postojala i da su bila u okviru tuzlanskog kadiluka, ne spominju se u ovom popisu, što znači da su, ili kao nečija lena, ili na neki drugi način bila oslobođena od državnog poreza.

Broj 6

PEČATOM OVJERENA NAREDBA UZVIŠENOG HADŽI EBU BEKIR PAŠE, VALIJE BOSANSKOG

Stubu zaštitnika zakona, tuzlanskom kadiji, Bog mu znanje povećao, zatim ponosu sebi ravnih, tuzlanskom kapetanu i tvrđavskim agama i zapovjednicima navedene tvrdave, zatim novom vojnom komandantu navedenog kadiluka i svim vojnim i civilnim odličnicima i službenicima kao i svima onim čija se riječ sluša, Bog im ugled povećao, objavljujem sljedeće:

Već dugo vremena stanovnici i raja navedenog kadiluka živjeli su u slozi. Svi tereti i sve dužnosti koje su na njih padale, u saglasnosti sa Šeriatskim sudom kao i svima zainteresovanim, razdjeljivani su na stari način među njih i besprigovorno su ubirani, te u tom nije bilo nikakvih nesuglasica. Ali od prije nekoliko godina, zbog sebičnosti i antagonizma, koji među narodom izazvaše neki pokvarenjaci i zbog razdora koji se zbog toga pojavio među jednim i drugima, nastalo je opiranje i u pogledu podmirivanja nameta i u pogledu davanja doprinosa koje im određivaše uzvišeni carski berat.

Zato, ti, navedeni kadija, treba da prema onom kako je u podnesku uzvišenog Ali paše Visokoj porti napisano, sve namete i dospjele doprinose koji su propisani uzvišenim narednjem, a u sporazumu sa Šeriatskim sudom i svima ostalim, pravedno i podjednako razdijeliš i od svakog na njegov otpadajući dio ubereš i to prema intencijama visoke naredbe i prema bujuruldiji koju je Vrhovna bosanska uprava (Divani Bosna) ispostavila, i koja je po za to naročito određenom mubaširu (izvršiocu vlasti) i bivšem timar-defterdaru Hadži Mehmed efendiji, Bog mu slavu povećao, i za to određenom nosiocu uzvišenih naredbi Ahmedu, Bog mu ugled povećao, čehaji sadašnjeg pretsjednika Ministarskog savjeta, našeg sina (valjda iz milosti) Ibrahim-bega, — poslata.

I kad ti, ako Bog da, stigne časni i uzvišeni ferman, ti ćeš ga, onako kako je objašnjeno, svuda razaslati i pročitati i njegovu sadržinu svima objaviti, a navedeni naš mubašir i čehaja spomenutog (Ibrahimbega) će prema mojim i šerijatskim uputstvima na raniji i lijep način i kako fermanska naredba propisuje nastojati da odstrane postojeće nesuglasice.

Ti ćeš, opet, navedeni kadija, ako ubuduće bude neko protuslovio ovoj uzvišenoj naredbi, njegovo ime i podatke o njemu objaviti i postupićeš prema intencijama bujuruldije. Dobro se čuvajte protuslovljenja i oprečnog postupka uzvišenoj naredbi.

Nama je stigla (ova naredba) u početku džumadel-ula-a 1163 godine (koncem marta 1750 godine).

*

Iz ove bujuruldije bosanskog valije Hadži Ebu Bekir paše, koja potiče iz prve polovine 18 vijeka, vidi se da stanovništvo ustaje protiv poreza. Iz sadržine bujuruldije vidi se još i mišljenje valije da

je negodovanje došlo jedino zbog nepravilnog razreza poreza i pokvarnjački zakulisnih izazivanja nereda od strane pojedinih pokvarnjaka. S tim u vezi i izdaje on ovu strogu naredbu i upozorenje onima, koje smatra vinovnicima svega toga. (Op. prev.)

Broj 7

SADRŽAJ JE OVO⁷)

2. ševvala 1163 godine (4-IX-1750 g.) digli su se i pobunili tuzlanskom kadiluku poturi⁸) i s četiri strane opkolili tuzlansku tvrđavu i opsjeli je. Tom prilikom izvršili su u gradu palež i pljačku. Ovo je spisak popaljenih kuća, staja, ambara i opljačkane stoke i drugog pokretnog imetka, sastavljen po naredenju bosanskog valije Abdü (Abdulah) paše kod Šeriatskog suda, a u prisustvu dvojice valijinih izaslanika Musa-age i Maglajlije Muminage.

U Atik-mahali (izvršen je palež ili pljačka kod)

imama Atik mahale košnica pčela 5	Kučuković Mustafe volova 2 krava 2	Mustafe Odošaše Omeraša konja 1
Hadži Husejna Derviša ovaca 8	Karandaš Husejna kobila 1	Mustafe Čehaje konja 1
Majstora Alije sitne stoke	Karandaš Mehmeda konja 1	Sulejmana sina Ali-hodžina volova 4 kobila 1
k. pčela 40 konja 1 volova 3	Serdara kobila 1 ždrijebe 1	Molušaka Ibrahima konja s oružjem 1
Banović Mustafe volova 4 krava 2 junaca 1	Ahmeda sina Alina junac 1	Molušaka Velije konja 1
Odošaše kobila sa ždrebetom 1	Mustafe Kelfe konja 3	Sinanovića Alije konja 1
Demirović h. Ibra- hima tele 1	Kurte konja 1	Hasana Hasanova Kurdbašića konja 1

U Turalibeg-mahali (izvršen je palež ili pljačka kod)

Ahmeda Hide konja 4	..... Hatuna konja 1	Hasana Beke konja 1 košnica pčela 20
---------------------------	----------------------------	--

Redžepa Hasana konja 1	Abdušaha konja 1	Mehmeda Dume konja 1
Ibrahima Turka konja 1	H. Mehmeda Žune konja košnica pčela 1 40	Osmana Tagića konja ždrijebe 1 1
Džafera Gluhića konja 1	Ismaila Žune konja 1	Saliha Bostura krava 1
Turovića konja košnica pčela 1 20	Mustafe Grle konja 2	Bošnjaka krava 1
Hadžije Turovića konja 3	Tirića Ibrahima konja 1	Husejna Kurtića krava 1
Halila Kablića konja 1	Hasana Gluhića tele 1	Džafera Bradarića konja 2
Alije ... konja krava 1 1	Hasana Glavičke konja 1	Ahmeda Grle konja junaca 1 2
Hasana Durkića konja 1	Ibrahima Tvice krava 2	kola sijena 2
Jusufohodže konja volova 2 1	tamno konja 1	Husejna Kapića junaca 2

U Džindić-mahali (izvršen je palež ili pljačka kod)

Omana Odobaše kuća staja 1 1	Hasana Alemdara konja volova krava 2 2 2	Husejna Čagića teladi 1
Muharema Ireiza kuća staja 1 1	Karandaš Mustafe krava 1	Muhameda sina Ibrahimova volova 1
Hasana Tire kuća staja 1 1	Mehmeda sina Ahmedova volova 3	Jahja sina Mahmu- dova volova 1
ambar 1	konja 1	

.....ibni Mahmuda kuća staja 1 1	..... Hasana kuća 1	Saliha Opale teladi 2
Ahmeda sina Kurdalina kuća 1	Ismaila konja 1	Mustafe sina Husej- nova konja 1
Fazlibaše konja 1	Mustafe Alemdara krava 2	Husejnbaše konja 1
Edhemovića Husejna kuća 1	Alije Srede konja 1	Tursuna konja 1
..... Mahmuda kuća 1	Mustafe Berbera konja 3	Husejna Alemdara konja 1
Hasana Buze krava 4	Ahmed čauša konja 1	

U mahali Jala (izvršen je palež ili pljačka kod)

Imama Mehmed efendije konja volova 1 1	..... Halila konja krava 1 1	Bahe volova 1
Hasan baše kobila ždrebadi 1 1	Mujezina krava konja 3 1	Mustafage krava kola sijena 2 6
Munla Alije krava 2	Hadžića Mustafe krava 2	Rustembega ovaca 12
Mustafa baše krava volova 1 1	Kovača volova krava 1 1	Hadži Husejna Dermele konja 1
Mustafage krava 2	košnica pčela 4	Musa Mehmeda konja 1
Ibrahim Spahije konja 1	Ismaila Čomića konja 1	Krake Mustafe Odošaše krava 2
Husejna Kajima konja krava 1 1	Malkoča Odošaše volova krava ovaca 8 22 80	
	Munla Ahmeda krava 2	

Arslana
konja
2

Fatime
krava
2

Šahbega
volova i krava
45

Alije Čete
krava, volova i junadi
23

Ibšira Čenaje

konja 2   kola sijena 25

konja
1

krava
6

volova
4

U mahali Kjosendž (izvršen je palež ili pljačka kod)

Salih-čehaje
kuća   staja
1   1

Abdije
konja
1

Spahe
kuća   staja
1   1

volova   krava   šupa
6   5   2

Usta-Mehmeda

ambara   šupa
1   1

kola sijena   jastuka
24   8

staja
1

Ali Dževada

(vunelih) janboli
čebadi
3

Behlul Saliha

kuća   staja   ambar
1   1   1

čilima   dušeka
jorgana
3   3   4

kuća   staja
1   1

Hadži Ahmedove
kčeri

Omera sina Islamova
kuća   krava   volova
1   2   2

Ibrahima Muslima
košnica   pčela
6

kuća   staja   ambar
1   1   1

koza   košnica   pčela
48   40

Mustafe Gondže
košnica   pčela
9

Ibranima Čubura
volova
3

Smajla Muslima
kuća   staja
2   1

Abdurahmana
staja
1

Karandaš Mehmeda
krava
3

kola sijena   krava
3   1

Ivana iz Orašja
krava i volova
25

košnica   pčela
9

U mahali Kethoda (izvršen je palež ili pljačka kod)

Husejna Alibegovića
kuća   staja
1   1

Mustafe Goletića
kuća   staja   kola sijena
1   1   2

Kahvedžije Husejna
kuća
1

Davudovića Ahmeda
krava   kuća   staja
2   1   1

volova   krava
8   6

.....
krava
4

volova   kola sijena
6   4

... Konke	Omera Berbera	Husejna
krava	kuća	krava
1	1	2
konja	staja	
1	1	
	košnica pčela	
	1	2

U mahali Vaiz (izvršen je palež ili pljačka kod)

Sulejman čauša	Sulejman čenaje	Anmeda
staja	krava	krava
1	2	2
kola sijena	Ibrahima Odoabaše	Husejnage
2	krava	krava
Ibrahim čauša	1	3
krava		1
3		
Abdulaha Buzina	Saliha Odoabaše	Husejna Polje
kuća staja krava	krava teladi	kuća kola sijena
1 1 5	1 1	1 1
Omera Sarića	Imama Vaiz-mahale	Čizmića
krava	krava	kuća
1	2	1
Ibrahima Kadrića	Osman čenaje	Husejna Ibričića
krava	krava košnica pčela	kuća
1	2 14	1

U mahali Mosnik (izvršen je palež ili pljačka kod)

Husejna Fejzulaha	Hope	Mehmeda Tirića
krava	krava	kuća staja
1	2	1 1
Mehmeda Čose	Ibrahim hodže	ambar
kuća staja	krava	1
1 1	4	2
volova kola sijena	Kondže Mustafe	Osmana Dubravca
1 4	krava	kuća ambar
Abdulaha Bakića	1	1 1
staja kola sijena		staja košnica pčela
1 3		2 10
Osmana Čose	Alije Čose	Ahmed hodže
volova	kuća staja volova	kuća staja
1	1 1 1	1 1
Alemdara	šupa kola sijena	
volova krava	1 1	
1 1		
kola sijena		Smajla Abdulahagića
3		krava kuća staja
		1 1 1

U mahali Arslanaga (izvršen je palež ili pljačka kod)

Ibrahim Spahije	Mustafe Čazića	Mehmeda
krava konja staja	krava staja	krava kola sijena
2 1 2	5 1	1 5
	kola sijena	kamara drva
Ismaila Denjakića	1	5
krava teladi	košnica pčela	Ahmeda Hasića
2 1	10	krava kola sijena
Mustabegovića Mu-	Oruča	5 5
stafe	krava	
krava teladi	2	Mula Mustafe
2 1	Igle	Denjakića
5 2	volova krava	krava košnica pčela
	1 1	2 5
Ibrahima Ramića	Mula Osmana	kola sijena
krava teladi	kuća staja ambara	4
2 1	1 1 1	kamara drva
Ahmeda Bošnjaka	kola sijena krava	9
krava konja	4 4	
2 1		
staja kola sijena		
1 1		

U mahali Mukčijan (izvršen je palež ili pljačka kod)

... Abdulaha	Husejnbega	Iskendera Odobaše
kuća staja krava	kuća volova	kuća staja
1 1 1	1 2	1 1
Gradišćaka Husejn-	Mustabega	Osmana Iskendera
baše	kuća staja	kuća staja
kuća staja konja	1 1	1 1
1 1 1	.....	Ibrahima Abdića
Husejnbaše Kovača	kuća staja konja	kuća staja
kuća staja	1 1 1	1 1
1 1	Mustafe Abdića	Ibrahima Fejzulaha
volova krava	kuća staja krava	kuća staja
2 1	1 1 2	1 1
Hasanbega	Čone Alemdara	
kuća staja	kuća konja krava	
1 1	1 1 1	
konja krava	kamara drva	
1 2	4	

U mahali Tušanj (izvršen je palež ili pljačka kod)

Ahmeda Dedajića	Mustafe Čokića	Nurke
konja 1	kuća 1	kuća 1
krava 2	staja 1	konja 1
košnica 12	volova 1	krava 2
		Rame
Ibrahimbaše Kovača	Jame Kurdbaše	konja 1
konja 1	volova 1	volova 1
		košnica 5
Smajlbaše	Merdana	Imama Tušnja
volova 2	kuća 1	kobila 1
		konja 1
		košnica 5
Ali Hasanbaše	Osmana Terzije	Hasana
volova 2	volova 2	Smajla Molušaka
		konja 2
Hasana Poljića	Mehmeda Bakića	Smajla Kazaza
kuća 1	volova 2	krava 1
košnica 5		
Husejna Kamenjaša	Husejna Muminova	Uste Omera
krava 2	kobila 2	kuća 2
	volova 1	staja 2
Omera Muminova	ždrebadu 1	šupa 1
konja 1	košn. pčela 5	
kobila 1		Smajla mujezina
krava 1	Mula Hasana Buzića	kuća 1
	volova 2	staja 1
Husejna Frke	krava 1	košnica 12
volova 2	konja 1	
staja 1	Hasana Seksana	Ahmeda Čete
	kobila 1	košnica 6
Mustafe Sepetara	volova 1	pčela 1
staja 1		kuća 1
kuća 1	Mustafe Zonića	volova 1
volova 3	konja 1	staja 1
krava 2	krava 2	

Na Dervišbegovu čifluku

popaljeno	opljačkano	konja	ovaca
kula 1	volova 32	5	110
kuća 3	krava 25		
šupa 2			

Na Zaimbega Morankića čifluku

popaljeno	opljačkano
kuća 1	volova 7
	krava 8

Na Abdurahmanbegovu čifluku

porušeno

kuća

1

potvrđeno

završeno

* *

*

Ovaj spisak šteta nastalih prilikom upada potura — pobunjenika u Tuzlu najbolji nam je svjedok šta sve u ovakvim momentima čini razjarena masa i da njom u takvim momentima ne vlada razum, nego je potpuno pod uticajem gomile.

Usto vidimo još i da se pobunjenicima, koji su se možda rukovodili nekim političkim motivima, pridružilo još toliko, ili možda i više, onih kojima je bio jedini cilj u mutnom ribu loviti i pljačkati.

Vidimo takođe i to da je to bila jedna od najtežih pohara Tuzle pričinjene paležom i pljačkom, kakvu Tuzla u istoriji svog razvoja sigurno više nije imala.

* *

*

Kod popisa imena oštećenika mjesto nekoliko imena stoje samo tačke, jer se zbog oštećenosti dokumenta nisu mogla pročitati.

Broj 8

POTVRĐENO VISOKIM PEČATOM HADŽI MEHMED PAŠE

Poznavaocu šeriata, gospodinu tuzlanskom kadiji, Bog mu ugled povećao, zatim stubu sebi sličnih i ravnih, tuzlanskom kapetan Dervišbegu, kao i ostalim državnim odličnicima (ajanima) i službenicima, stavlja se na znanje sljedeće:

Kako je u svrhu osiguranja prihoda za izdržavanje bosanskih valija, uzvišene gospode vezira, još od ranije u tim krajevima sakupljana i po prodajnoj cijeni procjenjivana so i čisti med, to će se takođe i u ovoj časnoj godini na uobičajeni način skupiti 3.200 oka soli, — 1 oka po 1 paru, — i 1.000 oka čistog meda, — 1 oka po 4 pare, — s tim da se to, ako Bog da, u sljedećoj zimskoj poreskoj akontaciji obračuna. To će se u saglasnosti sa Šeriatskim sudom i sa znanjem svih ostalih razrezati na taj kadiluk i pokupiti i, što je moguće prije, dostaviti u moje slagalište i predati za primanje određenom službeniku.

U tu svrhu je od strane Vrhovne bosanske uprave »Divani Bosna« napisana i poslata ova bujuruldija i, s Božijom pomoći, kad tamo stigne, vi ćete to, što je moguće prije, u saglasnosti sa Šeriatskim sudom i sa znanjem mubašira⁹⁾ i svih ostalih, razrezati u svom kadiluku, sakupiti i otpremiti i za primanje određenom službeniku u cijelosti predati, ulažući u to krajnje napore i obračujući tomu punu pažnju.

Naređuje vam se da prema zahtjevu bujuruldije odmah postupite i klonite se i čuvajte svakog protivnog postupka!

Napisano 22 šabana 1168 (24-V-1755)

Tuzlanski kadiluk:

Soli:	oka à para	Meda:	oka à para
	3.100 1		1.000 4

Prema ranijem običaju označeno je koliko za svaku oku soli i meda dolazi u ruke iz tuzlanskog kadiluka.

* * *

Iz ovog izvoda vidimo:

- 1) na koji način su ubirane državne daće;
- 2) koji privredni proizvodi su bili značajni u Tuzli u to doba;
- 3) u koje svrhe su sve ubirani.

Handwritten Ottoman Turkish text in Rika script, arranged in approximately 12 columns. The text is dense and covers most of the page area. At the bottom left, there is a small table with numerical entries:

۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰
۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰
۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰
۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰

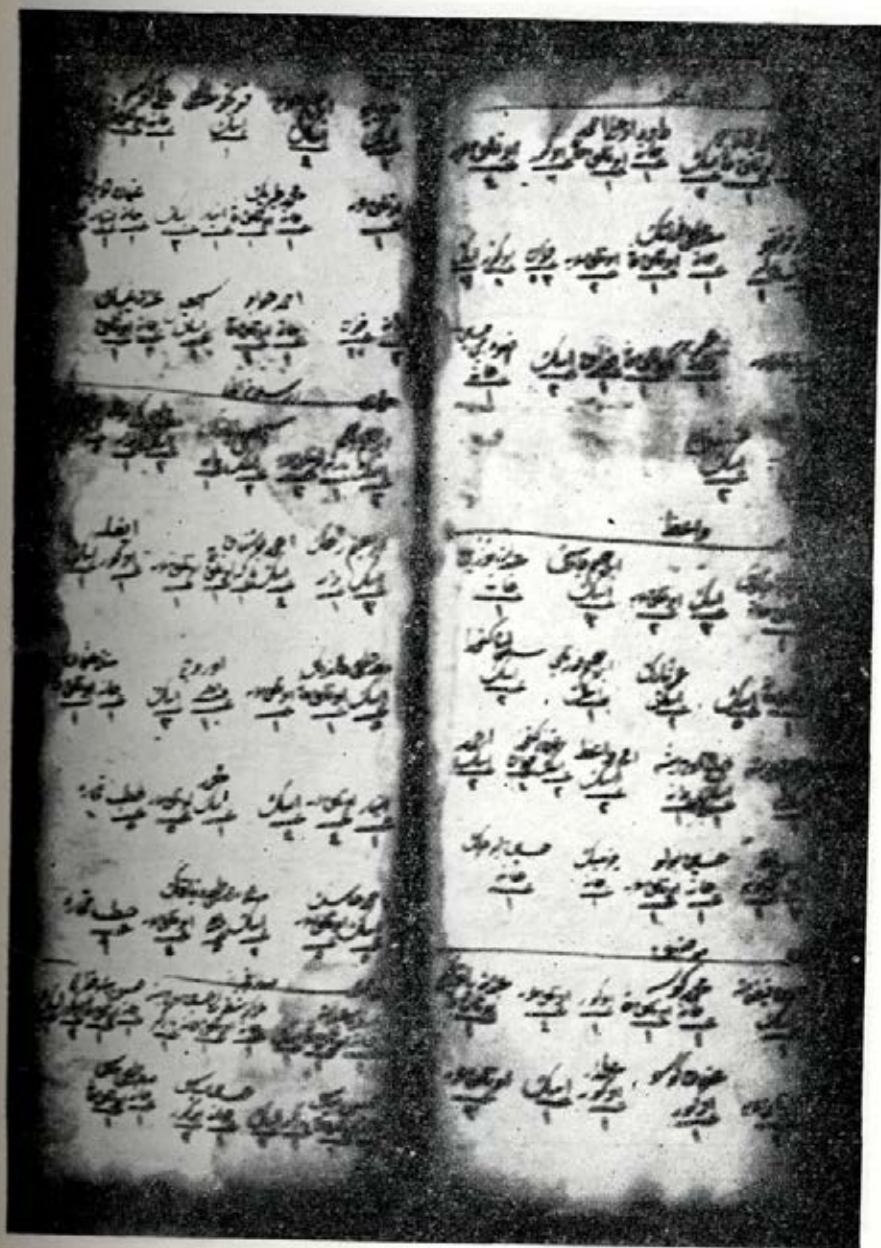
Handwritten Ottoman Turkish text in Rika script, arranged in approximately 12 columns. The text is dense and covers most of the page area. At the bottom left, there is a small table with numerical entries:

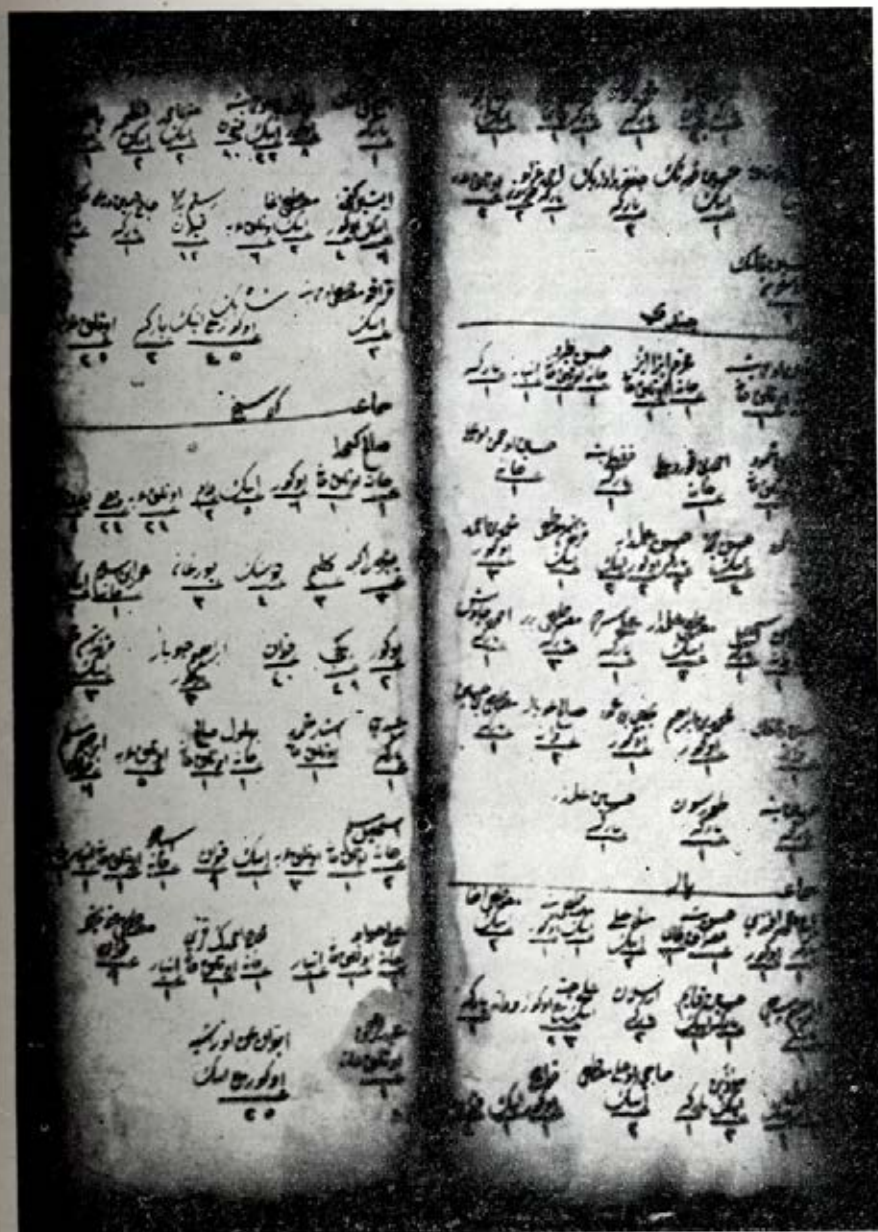
۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷
۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷
۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷
۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷

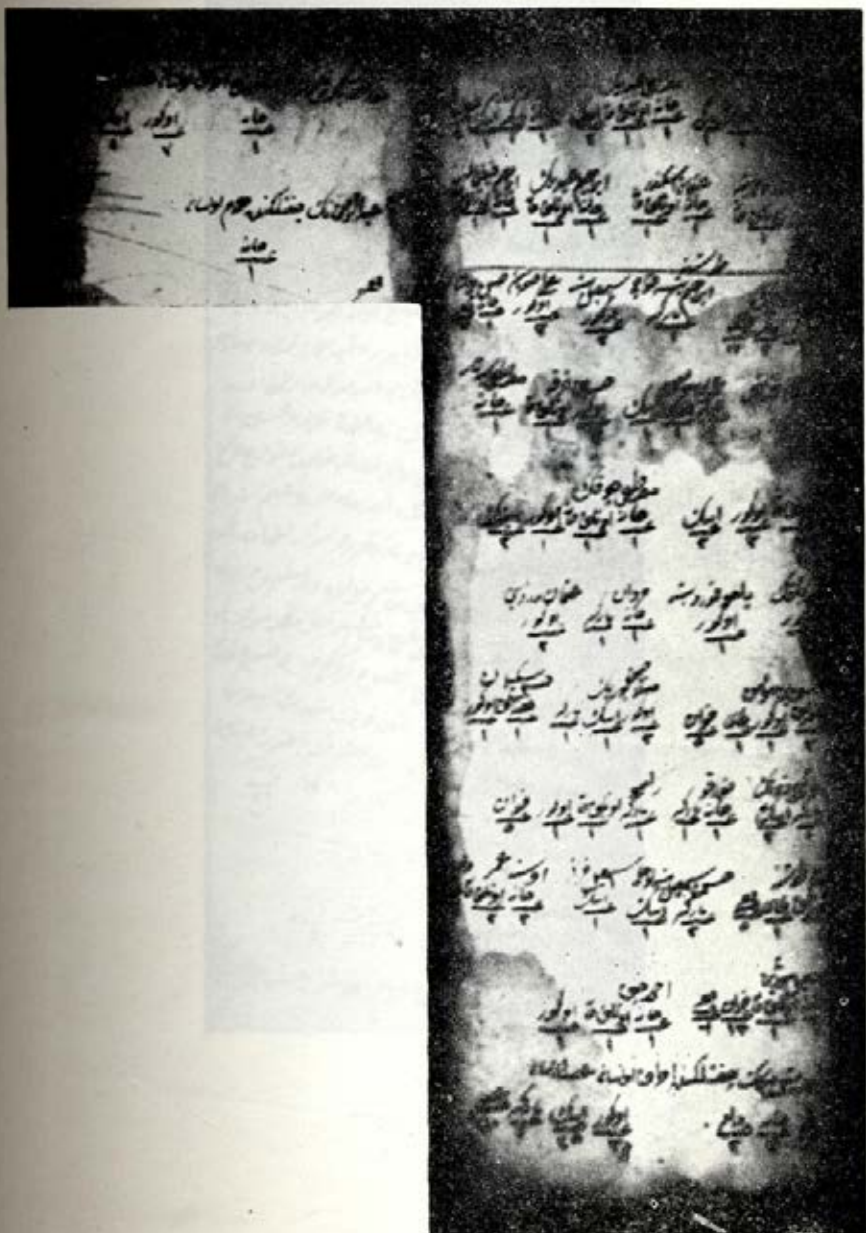

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a document or record. The text is arranged in several lines, with some lines starting with a large initial letter. The script is dense and characteristic of the period.

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a document or record. The text is arranged in several lines, with some lines starting with a large initial letter. The script is dense and characteristic of the period.

Broj 9

Ovo je novi spisak poreza i doprinosa (po četiri dnevnicke za četrdeset komordžija, zatim troškovi mubaširu, hanski troškovi, te sudski i pobirački troškovi), koji je 1160 (1755) godine, — s božijom pomoći, a shodno visokoj carskoj naredbi i časnoj bujuruldiji bosanskog valije, njegove ekselencije Hadži Mehmed paše o potrebi gradnje tuzlanske tvrđave, koju je donio mubašir Husejn, — sačinjen u sporazumu sa Šeriatskim sudom i navedenim mubašikom, i u saglasnosti i sa znanjem cjelokupnog stanovništva kadiluka, razrezan na stanovništvo tuzlanskog kadiluka u svrhu gradnje navedene tvrđave.

Napisano 27 redzeba 1160 (29-IV-1755) godine.

Tatarice	Devetak	Seljublje
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
15.420	4.620	4.200
Vel. Lukavica	Donja Višća	Repnik
Dol. mahala	Iznos	Iznos
Iznos	groša	groša
groša	2.900	6.420
5.430	Brgule	Nevrenča
Banovići	Iznos	Iznos
Iznos	groša	groša
groša	9.316	990
11.550	Treštenica	Tojšići
Đurđevik	Iznos	Iznos
Iznos	groša	groša
groša	4.650	3.510
15.420	Djedina	Turija
Srednja mahala	Iznos	Iznos
i duga	groša	groša
Iznos	2.116	1.080
groša	Hrasno	Zukići
10.030	Iznos	Iznos
Pribitkovići	groša	groša
Iznos	4.600	1.542
groša	Podgorje	Vukovije
9.140	Iznos	Iznos
Gornja Višća	groša	groša
Iznos	6.000	9.000
groša	Brnjice	Jaruške
5.105	Iznos	Iznos
Gračanica	groša	groša
Iznos	.....	6.140
groša		
1.316		

Kršići Iznos groša 1.950	D. Dubrava Iznos groša 720	G. Seona Iznos groša 500
Kačma Iznos groša 8.400	Kuljen Iznos groša 2.100	Tinja Iznos groša 8.200
Puračić Iznos groša 4.000	Ribnica Iznos groša 6.045	Pudići Iznos groša 1.000
Gvozdovići Iznos groša 1.700	Dobaštica Iznos groša 4.620	G. Ljenobud Iznos groša 900
Grabovica Iznos groša tamno 80	Bahšibegovci Iznos groša 9.400	D. Ljenobud Iznos groša 2.000
Miričina Iznos groša 7.935	Gosovica Iznos groša 910	Hrgovi Iznos groša 6.280
Crijevčići Iznos groša 1.730	Gnojnica groša groša 7.000	Plivići Iznos groša 15.420
Tulovići Iznos groša 4.320	Kruševica Iznos groša 1.900	Skakava Iznos groša 9.160
G. Dubrava Iznos groša 6.000	G. Smoluća Iznos groša 1.000	Ulovići Iznos groša 3.860
Dunajevići Iznos groša 1.720	D. Smoluća Iznos groša 1.000	Rahić Iznos groša 6.600
Osječani Iznos groša 7.950	D. Seona Iznos groša 5. 220	Maoča Iznos groša 3.000

Vražići	Brvnik	Moranjci
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
1.500	1.290	6.735
Zovići	Velino Selo	Cage
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
2.550	1.476	975
D. Podorašje	Nahvioci	Urože
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
975	1.512	975
G. Podorašje	Humci D. Mahala	-----
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
2.235	2.550	5.300
Šatorović	Humci G. Mahala	G. Obodnica
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
4.000	3.710	1.000
Ratković	Visora	D. Obodnica
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
1.230	720	1.400
Male Dubrave	Berkovica	Drenča
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
2.235	1.300	1.300
Čelić	Jablanica	G. Lukavica
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
2.520	6.500	600
Pukiš	Piperi	D. Lukavica
Iznos	Iznos	Iznos
groša	groša	groša
630	2.070	4.400
	Buzekara	Lisovići
	Iznos	Iznos
	groša	groša
	975	1.400

Dragunja

Iznos

groša

2.866

Milešići

Iznos

groša

1.400

Mirosoča

Iznos

groša

420

Potvrđeno

Dopunski dio groša

1.420

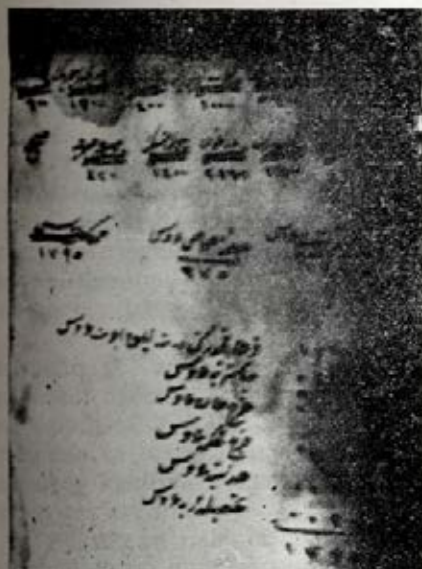
Posebni dio groša

375

Svega groša

1.795

Četverodnevna plata za 40 komordžija	1.100	gro
Za mubašira	280	"
Hanski troškovi	300	"
Sudski troškovi	80	"
Troškovi za poslugu	10	"
Troškovi za pobirača	25	"
	Svega 1.795	gro

Broj 10

OVJERENO VISOKIM PEČATOM BOSANSKOG VALIJE
HADŽI MEHMED PAŠE

Poznavaocu uzvišenog šeriata, tuzlanskom kadiji, Bog mu vrline povećao, zatim ponosu sebi sličnih i ravnih, tuzlanskom kapetanu Dervišbegu, agama i vojnim zapovjednicima, Bog im stepen povećao, te džematlijama džemata Spreča, Đurđevik i Banovići¹⁰), njihovim imamima i starcima (uglednim ljudima) kao i cijelom njihovom stanovništvu, daje se na znanje sljedeće:

Prema naredbi uzvišenog fermana u ovoj godini će se ponovo nastaviti već započeta izgradnja kamenog tuzlanskog grada i zato navedeni džemati treba bez oklijevanja i odugovlačenja da dovezu na gradilište onaj dio kamena koji je od preostalih 6.000 kola, sporazumno sa tuzlanskim Šeriatskim sudom i svima ostalim, od tuzlanskog kadiluka raspoređen na te džemate i predati ga građevinskom povjereniku.

Kako su neki od pripadnika navedenih džemata, prema dostavljenom mi obavještenju Šeriatskog suda, počeli ometati gradnju i čineći razna nedjela i nasilja, drznuli se i počeli zlostavljati siromašno stanovništvo, to se vi, imami navedenih džemata, sijedi ljudi i oni čije se riječi slušaju, kao i uopće svi poslušni, čestiti i pokorni muslimani, koji zbog ovakvih pokvarenjaka prije godinu-dvije napraviste onakve gluposti i ludosti i čije rane kazni još nisu zacijelile, pozivate da ne dozvolite tim prestupnicima i pokvarenjacima, koji izazivaju nered i nasilja čije štetne posljedice svi vi trpite, da to ponovo ožive i treba da ih sa nekoliko dobrovoljnih i okretnih ljudi odmah pohvatate i tim otklonite od sebe zlo koje vas čeka.

U namjeri da bih od cjelokupnog vašeg čestitog i uzvišenim šeriatskim propisima pokornog stanovništva otklonio zlo i nesreće koje bi ih pogodile, napisana je ova bujuruldija uputa i savjeta i šalje se po trojici ljudi.

I kad vam, ako Bog da, stigne, džematlije džemata u kojima se nalaze ovakvi pokvarenjaci, složno će ih svi spriječiti u tom njihovom raskolničkom djelovanju, a u koliko se u tom ne dadnu spriječiti, oni će ih pohvatati i predati vlastima. Ne mognu li se pohvatati, onda će generalije tih koji se ne daju uhvatiti neodložno biti dostavljene od strane Šeriatskog suda Vrhovnoj bosanskoj upravi (Divani Bosna), a za njima će se s jakim odredom izvršnih organa vlasti dati u potjeru.

Dalje će Šeriatski sud potanko opisati sva zla i nasilja koja ti pokvarenjaci budu činili čestitom i pokornom stanovništvu i to dostaviti Vrhovnoj bosanskoj upravi.

U svakom slučaju treba da zatražite moju pomoć i da od sebe otklonite nasilja koja vam se čine, zajednički i složno sprečavajući one koji se usudiše da izazovu te po vas štetne nered, nasilja i prestupe kao i da, shodno uzvišenom fermanu, za gradnju potrebni kamen što prije predate na određeno mjesto, o čemu će tuzlanski kadija i građevinski povjerenik podnijeti izvještaj.

Vi ćete složno spriječiti te nitkove u njihovim namjerama i tom ćete u svakom slučaju našem predstavniku vlasti hitno podnijeti izvještaj zajedno s imenima i generalijama dotičnih. Tim će se uzvati potjera i spriječiti da štete koje oni prouzrokuju pogode sve, a oni će, ako Bog da i s božijom pomoći, brzo i lako biti privedeni služenoj šeriatskoj kazni.

Sadržaj ove bujuruldije treba objaviti svim čestitim, odanim i uzvišenom šeriatu pokornim stanovnicima navedenih džemata, s napomenom da se dobro čuvaju da se ne ogriješe o, od navedenog mu bašira i na opisani način, izdatu objavu i još ranije propisani red i da ponovno ne ugaze u raznovrsna sumnjiva djela, jer će u protivnom sami skriviti svoje nesreće.

To sve imajte na umu i prema tomu pokoravajte se uzvišenom šeriatu i nosiocima vlasti.

Godine 1168 (1755 g.)

*

Iz ove bujuruldije vidimo:

- 1) da je kameni tuzlanski grad građen u početku druge polovine 18 stoljeća;
- 2) da je građevinski materijal dovozilo stanovništvo okolnih sela po raspodjeli;
- 3) da su se tom prilikom pobunila i otkazala poslušnost sela Đurđevik, Banovići i Spreča¹⁹⁾;
- 4) da je u gradnju utrošeno preko 6.000 kola kamena¹⁹⁾;
- 5) da je usljed tih pobuna gradnja bila prekinuta i da je nastavljena 1755 godine;
- 6) da su u navedenim selima neke osobe počele ponovo buniti narod i
- 7) da je prva pobuna krvavo ugušena i da se takvim represalijama i dalje prijeti i na njih potsjeća stanovništvo.

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a document or letter. The text is dense and written in a cursive style. It begins with a large, stylized initial letter, possibly 'B'. The script is dark and set against a light background. The text is arranged in several lines, following the curve of the page. There are some faint markings and a signature at the bottom left.

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a document or letter. The text is dense and written in a cursive style. It begins with a large, stylized initial letter, possibly 'B'. The script is dark and set against a light background. The text is arranged in several lines, following the curve of the page. There are some faint markings and a signature at the bottom left.

Broj 11

Turga
sultan Osman-Mustafe-hana, pobjedonosnog

**NAREDBA UZVIŠENOG, VISOKODOSTOJNOG SULTANSKOG
ZNAKA I SVIJETLE CARSKJE TUGRE JE OVO:**

28 safera 1168 godine (2-XII-1754) uslijedio je moj uzvišeni dolazak na sretni Osmanovički prijesto:

S tim u vezi izdao sam svoj ferman o općoj obnovi berata. Zato prema općim propisima o obnavljanju berata, obnavljam stari berat uglednog Ibrahima Zejna Kadina i nakon što ga je Visoka tvrđavska kancelarija, izvršujući moje visoko carsko naređenje, kod sebe provela i pečatom potvrdila, izdajem mu ovaj uzvišeni carski berat i navedenog ponovo postavljam za agu i zapovjednika čete azbana (čuvara tvrđave) u tuzlanskoj tvrđavi, koja se nalazi u zborničkom sandžaku, a bosanskom vilajetu, uz 30 akči dnevne plate i naređujem da, kad ovaj berat navedeni Ibrahim, Bog mu stepen povećao, primi, prema ranijem načinu vrši dužnost age u spomenutoj tvrđavi i nad navedenom četom.

Nakon što »Bosanska riznica« primi zvanični berat, a oslanjajući se na ovo, ima se njemu zajedno s njegovom četom i društvom isplaćivati zaslužena plata.

Ovo znajte i u pogledu toga poklonite vjeru mom časnom znaku!

Napisano 10 ramazana 1169 (23-IV-1756)

U Bogom čuванom
Carigradu

Broj 12

Turga
Abdul-Hamid-hana, pobjedonosnog

**NAREDBA UZVIŠENOG, VISOKODOSTOJNOG SULTANSKOG
ZNAKA I SVIJETLE CARSKE TUGRE JE OVO:**

8 zul-kideta 1187. godine (19-IV-1765) uslijedio je moj uzvišeni dolazak na sretni Osmanovički prijesto. S tim u vezi izdao sam svoj ferman o općoj obnovi berata i zato mojoj carskoj kancelariji predloženom stubu svojih drugova, uglednom Osman ibni Ibrahimu Veldešu, — Bog mu ugled povećao, — agi azbana (čuvara tvrđave) tuzlanske tvrđave, koja se nalazi u zborničkom sandžaku u Bosni, obnavljam kod njegov postojeci stari berat koji je glasio na 30 akči dnevne plate i, — nakon što ga je visoka tvrđavska kancelarija, izvršujući moj carski nalog, a prema određenim propisima, kod sebe provela i pečatom potvrdila, izdajem ovaj novi uzvišeni carski berat, datiran 13 ševvala 1193 (16-X-1779) i određujem da navedeni Osman ibni Ibrahim Veldeš, — Bog mu ugled povećao, — kao aga navedene čete i dalje vrši svoju dužnost i da se, nakon što »Bosanska blagajna« primi zvanični berat, oslanjajući se na to, navedenom agi, zajedno s njegovim drugovima, isplaćuje dnevna plata od 30 akči.

Pošto se navedeni postavlja za agu i zapovjednika te čete, to prema njemu ne smiju nastupati na način koji prelazi zakonske i šeriatske granice.

To znajte i u pogledu toga ima se poštivati moj carski znak.

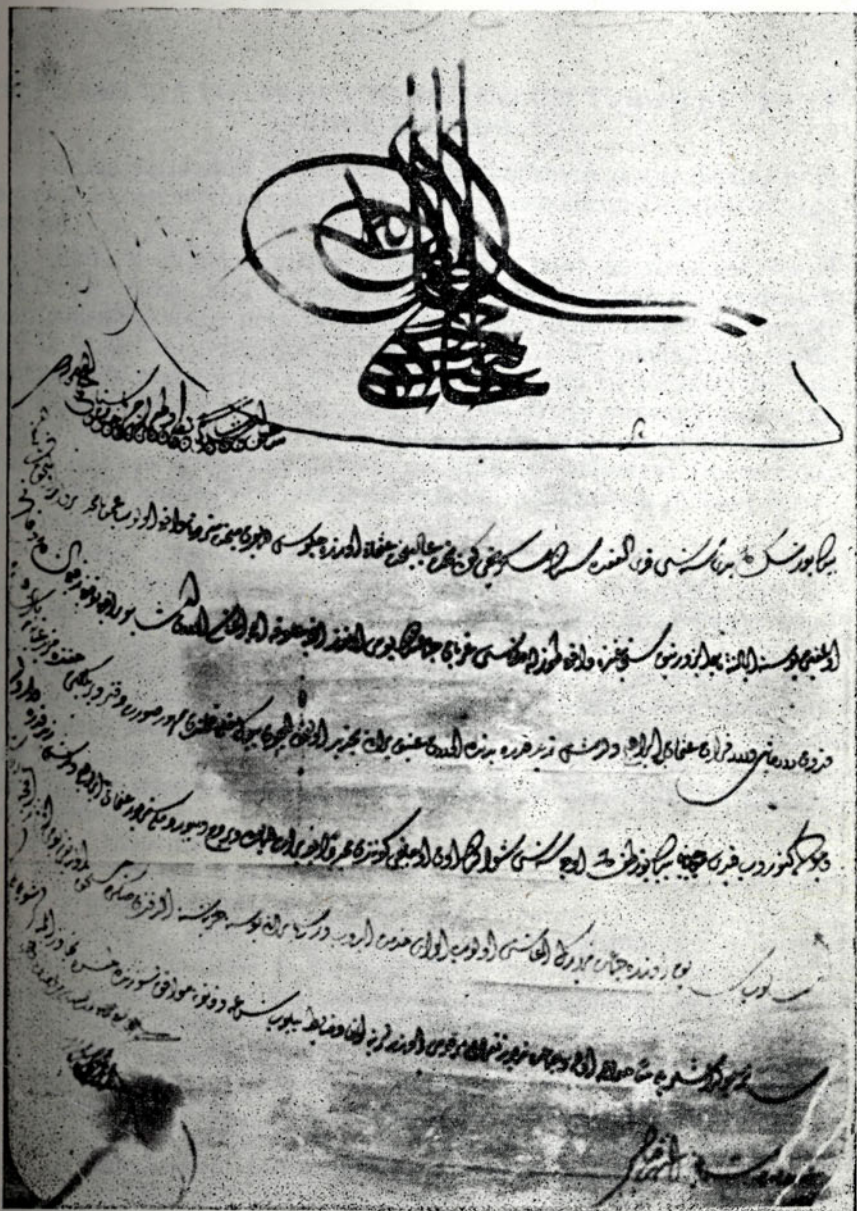
Napisano 9 zul-kideta 1193 (11-XI-1779)

U Bogom čuванom
Carigradu

* *
*

Ova dva berata spadaju u niz berata izdavanih agama azbana (zapovjednicima čuvara) tuzlanske tvrđave. Po ovom nazivu (koji znači »neženja« jer su, kao što sama riječ kaže, čuvari morali u prvo doba biti neženje) dobila je svoje prezime i današnja porodica Azabagići iz Tuzle, čiji su preci bili ovi i niz još drugih azebaga.

Broj 13

**PREPIS BERATA POTVRĐENOG SVIJETLOM TUROM SULTANA
ABDUL-HAMIDA**

Stubu šeriatskih pravnika, kadiji kadiluka dviju Tuzla, koje se nalaze u zborničkom sandžaku, našem gospodinu, Bog mu znanje povećao.

Kada ti stigne uzvišeni carski znak, znaj da su stanovnici i raja G. i D. Tuzle, koji spadaju u moj carski has (domen), podnijeli mom podnožju sreće pretstavku koja glasi: »Muslimani, stanovnici G. i D. Tuzle, nisu zemljoradnici i carskom hasu plaćaju na bašče zemljarinu¹²⁾, razne vrste globa i mladarinu. Usto su solanski službenici carskog domena i kao takvi — kao i svi drugi solanski službenici carskog domena — oslobođeni su od svih običajnih nameta¹³⁾. Pored toga su još, kao stanovnici navedenih gradova, zaduženi i haradžom i spendžom¹⁴⁾, koji su ubilježeni na raznim mjestima, a plaćaju takođe i dimarinu¹⁵⁾«.

Uvidom u carski defter ustanovljeno je da stanovnici dviju Tuzla uistinu plaćaju propisanu zemljarinu, a da i raja plaća također propisane vrste globa za prestupe koje izvrši kao i mladoženje mladarinu, i da su i oni solanski službenici, te su kao takvi, — shodno odredbama važećim za ostale solanske službenike, — oslobođeni svih uobičajenih nameta. Osim toga i nemuslimani nastanjeni u navedene dvije Tuzle uredno podmiruju spendžu i dimarinu mom carskom hasu, te prema tomu ni jedni ni drugi ne daju povoda nikakvom miješanju od strane državnih organa. Saznavši, međutim, da službenici navedenog hasa, protivno carskom defteru, traže od ovih još i desetinu, i tim čine nedozvoljeno miješanje i protuzakornosti, to u vezi s tim izdajem moju carsku naredbu da se ubuduće spriječe ovakve protuzakornosti.

Uvidom u opće i pojedinačne deftere pohranjene u mojoj defterhani, ustanovljeno je da u G. Tuzli ima deset mahala sa 672 muslimanska stanovnika koji se ne bave zemljoradnjom, te kao i muslimani ostalih gradova nisu ničim zaduženi osim zemljarinom, raznim globama i mladarinom, koje daju fiscusu. Na temelju rješenja koje kao solari imaju kod sebe, i oni su kao i ostali solari oprošteni od svih običajnih daća i to je uneseno i u novi carski defter. Među te spada i skupina nemuslimana G. Tuzle i Varoši¹⁶⁾ kojih ima 13. Ta skupina nemuslimana, nastanjena u navedenom gradu, tvrdi da su i njihove spendže ubilježene na raznim mjestima, što je uvidom u stari defter i ustanovljeno, te je i to i u novi defter tako ubilježeno.

Prema tome od spendža, od 21 osobe, od prihoda soli, fiscusa i polovine radničkih dana, prihod iznosi ukupno 64.148 akči.

Kako ni spomenuta 374 muslimana u osam mahala samog grada Tuzle¹⁷⁾ nisu zemljoradnici, to i oni plaćaju samo zemljarinu, globe, mladarinu i ostale vrste taksa, a prema rješenjima koja imaju kod sebe, kao solarski službenici carskog domena oslobođeni su svih ostalih nameta, te je i to i u novi defter uneseno.

Od nemuslimana koji su došli u navedeni grad 62 skupa i jedna osoba su nastanjeni u navedenom gradu i njihova spendža je unesena na raznim mjestima. Uz to oni plaćaju još i timarinu.

Prema tome prihodi D. Tuzle i to od 172 spendže, od dana fiscusa, polovine hasa fiscusa i prihoda radničkog hasa iznose skupa 84.453 akče jazije. To je sve u pojedinačnom defteru napose upisano, a u opštem defteru kao carski has.

Prema tome, a na osnovu carskog deftera i prema prijedlogu mog carskog upravitelja hasa, pravog ponosa slavinih i plemenitih, Hasana, Bog mu slavu ovjekovječio, naređujem da u G. i D. Tuzli nastanjeni muslimani, pošto nisu zemljoradnici, plaćaju samo zemljarinu od svojih bašča, globe, mladarinu i razne takse, dok su kao solanski službenici carskog domena a prema rješenjima koja imaju kod sebe, oslobođeni svih običajnih nameta. Isto tako će i nemuslimani, u navedenim gradovima, plaćati carskom hasu spendžu i dimarinu.

Zato, kad ovaj moj berat stigne, ima se ubuduće postupati samo prema izloženoj naredbi i prijedlogu i objašnjenju koje je dao navedeni upravitelj mog carskog hasa i sprečavati svaki postupak koji nije u skladu s carskim defterom i ubuduće sprečavati svaki pokušaj naplate desetine i vršenje drugih nasilja nad siromašnom rajom.

Još jednom skrećem pažnju da se poslije ovog ne smije dogoditi ništa što nije u skladu s carskim defterom i uzvišenim mojim naredjenjem.

To znajte i poklonite vjeru mom časnom znaku.

Pisano u zadnjoj dekadi rebiul-ahira 1200 g. (21—30-I-1786 g.).

Uz navedeni prepis berata nalazi se kao ovjera prepisa ovjereni i potpisani akt sljedeće sadržine:

VAKUFSKOJ DIREKCIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj 3

Odazivajući se Vašoj časnoj naredbi podnosim Vašoj visosti dopis datiran 7-V-1888 br. 3135 s prepisom berata datiranog u zadnjoj dekadi rebiul-ahira 1200 i ukrašenog carskom turom sultana Abdul-Hamida.

Kjanuni-sani 888 g. (U januaru 1888 g.).

Pretsjednik vakufske komisije
dolnjotuzlanskog sreza
Osman-Raik

Ovaj berat potiče iz druge polovine 18 vijeka, a uslijedio je kao odgovor na pretstavku, koju su zajednički uputili sultanu Abdulhamidu stanovnici G. i D. Tuzle bez razlike na vjeru i u kojoj su se žalili na samovolju i nepravilno ubiranje daća.

Iz nje vidimo:

1) da je u udaljenim turskim provincijama tada već bilo mnogo samovolje pri prikupljanju nameta;

2) da su solanski radnici carskog domena bili oslobođeni od većine državnih nameta i uživali razne beneficije i

3) kakav je bio odnos veličina jedne i druge Tuzle u ono doba.

Broj 14

PREVOD BERATA

Budući da je iza umrlog hf. Zekerija-a, sina Mustafina, ostalo upražnjeno mjesto imama i hatiba u Husejn-čajuševoj džamiji u Džindić-mahali u Tuzli, koje se plaća iz vakufa navedenog Husejn-čajuša šestodnevnom godišnjim korišćenjem prihoda slane vode, to se prema prijedlogu Vakufskog nadzornog ureda, a po izvršenju potrebnih ubilježbi i odbitka pisarničkih pristojbi i nakon ispitom ustanovljene sposobnosti za vršenje gornjih dužnosti, — postavlja za imama na tom mjestu njegov stariji sin, nosilac ovog carskog znaka, hf. Edhem, — Bog mu dobrotu povećao, — s tim da tu dužnost obavlja lično i uredno. Bude li tu dužnost vršio aljkavo i nesavjesno, ima se to zvanje oduzeti od njega i na to mjesto drugi postaviti.

U to ime, a prema intencijama i propisima mog Ministarstva vakufa dajem mu ovaj moj časni dekret datiran 27 ševvala 1290 g. (15-XII-1873) i naređujem da se gore spomenutom uz raniju dužnost i pod spomenutim uslovima preda i imamet.

To vam se stavlja na znanje i u pogledu toga poklonite vjeru mom časnom znaku!

Napisano 12 rebiul-ahira 1291 godine (16-V-1874 g.).

*

Iz berata o postavljanju Hf. Edhema vidi se da su neki od slanih bunara bili vakufska svojina i da su prihodi od njih služili kao plate vakufskih službenika.

Broj 15

a)

PRETSTAVKA ZVORNIČKOG VALIJE SULEJMANPAŠE

Da mi je zdrav moj presvijetli i visoki gospodar!

Povod pisanju je sljedeće:

Kako je djevojka Fatima, koja je bila nastanjena u selu Hrgovima u gračaničkom kadiluku i u selu Vučkovicima prešla na islam, kasnije ponovo napustila islam i kršćanski stanovnici sela Hrgova je prebacili u »dari harb« (neprijateljsku zemlju), to je njen skrbnik Halil-baša, radi udovoljenja pravdi, ne obavijestivši o tom gračaničkog kadiju, uputio Vašem slugi časnu bujuruldiju. I kad su Vašem robu radi toga došli i ljudi određenog mubašira Hadži Ismaila, i određeni i poslani i moji ljudi da predvedu spomenute seljake radi izvršenja pravde, a kako su stanovnici tog sela vlasništvo tuzlanskog kapetana Derviš Hasana, to je on sa svojim sinom Ahmedom i braćima Bećirom i Ibšiorom i sa Hadži Osmanom poslao nekoliko neobuzdanih odmetnika, koji su napali na naše ljude, tukli ih, izranili, stvari im oduzeli, te ih onda svezane sproveli u Tuzlu i zatvorili. Osim toga, navedeni su, zaklanjajući se za Derviš Hasana, nastavili dalje

buniti stanovništvo vilajeta i među njima izazivati nezadovoljstvo, sirotinji činiti raznovrsna protuzakonja i nepravde i nad njima vršiti uopšte neizreciva nasilja.

Kako je tim povrijeđena carska naredba kao i časna naredba mog pretpostavljenog gospodara, a i moja, i budući da je određena da se u pogledu zaštite stanovništva i njegovih prava moraju provoditi šeriatske odredbe i da se mora s imetkom sirotinje i slabih drugačije postupati, to očekujem daljna naređenja i ferman mog visokog gospodara.

Rob
Sulejman-paša
Zvornik

b)

POTVRĐENO PEČATOM BOSANSKOG VALIJE EBU BEKIR PAŠE

Poznavaocu šeriata, tuzlanskom kadi-efendiji, Bog mu vrline povećao, te ponosu sebi sličnih i ravnih, još ranije određenom mubaširu (izvršnom organu) Ahmedagi, kao i ostalim agama, vojnim zapovjednicima i službenicima, Bog im stepen povećao, stavlja se na znanje sljedeće:

Kako ti, navedeni mubašire, ni do danas nisi udovoljio naredbi naše druge bujuruldije i nisi predveo Vrhovnoj bosanskoj kancelariji označene okrivljenike iz Tuzle radi provođenja u mom prisustvu zakonskog (šeriatskog) isljednog postupka protiv njih, to ti se ponovo i strogo naređuje da odmah po primitku ove bujuruldije navedene što hitnije predvedeš Vrhovnoj bosanskoj kancelariji (Divani Bosna).

Ako se navedeni, praveći daljnje prestupke, ne htjednu pokoriti, onda će oni biti smijenjeni i na njihova mjesta biti drugi postavljeni.

(Oba ova dokumenta potiču iz 1750 godine).

c)

POTVRĐENO PEČATOM HADŽI EBU BEKIR PAŠE

Sadanjem tuzlanskom kadi-efendiji, Bog mu vrline povećao, stavlja se na znanje sljedeće:

Ti, navedeni kadija, nakon što mjesto sebe ostaviš zamjenika, treba da se, u sporazumu sa postavljenim mubaširo, digneš i dođeš ovamo.

Ako tuzlanski kapetan, Derviš-kapetan, još ni do danas, shodno zahtjevu naše ranije bujuruldije, nikud nije otišao, to se iz Vrhovne bosanske uprave, »Divani Bosna«, upućuje ova bujuruldija s naređenjem da ga uzmeš sa sobom i povedeš ovamo.

Prema tome, čim ti stigne ova bujuruldija, odmah neodložno požuri ovamo i strogo se kloni svakog odugovlačenja i protuslovlja naredbi ove bujuruldije!

14 safera 1163 (12-I-1750) godine.

d)

**POTVRĐENO PEČATOM NJEGOVE EKSELENCIJE
HADŽI EBU BEKIR PAŠE**

Poznavaoću šeriata, tuzlanskom kadi-efendiji, Bog mu vrline povećao, zatim ponosima sebi ravnih i sličnih, mubaširu Sulejmanagi i tuzlanskom kapetanu, Bog im stepen povećao, stavlja se na znanje sljedeće:

Kako je još ranije uslijedila odluka da ranije spomenuti tuzlanski kapetan odmah napusti Tuzlu i ide iz nje, to je u pogledu toga uslijedila i moja bujuruldija i naredba, pa ako se navedeni kapetan još uvijek tamo nalazi, onda ti, navedeni mubašire, treba odmah bez odlaganja da navedenog kapetana iz Tuzle protjeraš i uzevši od Šeriatskog suda i'lam (obavijest) o njegovu protjerivanju i odlasku, da dođeš ovamo.

Ti, opet, navedeni kapetane, treba odmah, prema naređenju moje ranije bujuruldije, da se digneš i odeš i dobro se čuvaj i kloni svakog zatezanja i zadržavanja, jer ako se eventualno i poslije ovog budeš zadržavao i olako to shvatao, onda se nikako nećeš moći nadati da ćeš izbjeći teškim zaslužnim posljedicama.

Zato odmah postupi prema zahtjevu bujuruldije!
4 rebiul-evvela 1163 (31-1-1750) godine.

*

Početak ovog spora između valije i tuzlanskog kapetana Dervišbega datira, izgleda, još iz slučaja istaknutog u dokumentu br. 15a. Nemamo bujuruldije kojom se kapetan Dervišbeg protjeruje iz Tuzle i naređuje mu se da odmah napusti Tuzlu, nego tek ove dvije urgencije, koje su uslijedile poslije Dervišbegova odbijanja da se pokori valijinoj naredbi prve bujuruldije.

Broj 16

OVJERENO VISOKIM PEČATOM BOSANSKOG VALJE H. MEHMED PAŠE

Poznavaocima šeriata: tešanjskom, derventskom, gračanjskom, tuzlanskom, zborničkom i bijeljinskom kadiji, Bog im vrline povećati, zatim ponosu sebi sličnih i ravnih: zabitima, državnim ajanima, ostalim službenicima, Bog im stepen povećao, stavlja se na zasljededeće:

Kako bi izvoz hrane u neprijateljske zemlje prouzročila nestašicu u islamskoj zemlji, to su uslijedile zabrane njenog izvoza u neprijateljske zemlje, te je u vezi s tim još prije uslijedila i bujuruldija u kojoj je na tu zabranu strogo upozoreno.

Ali, kako sam obaviješten, hrana se i dalje odavde izvozi u neprijateljsku zemlju, dok s njihove strane ovamo niko ne dolazi ništa ne uvozi, što daje povoda sumnji da se sve to kod njih čuva zbog ratne potrebe. Zbog toga smo bili prisiljeni da naše ljude pošaljemo prurušene (radi kontrole) s naređenjem da sve one koje uhvate s tovarima idu u neprijateljsku zemlju, zajedno s konjima i tovarima predvedu Šeriatskom sudu i da se sva ta njihova imovina zajedno s konjima konfiskuje u korist države, o čemu će odmah biti obaviještena i Vrhovna bosanska uprava, »Divani Bosna«.

Da bi se strogost zabrane svima što više apostrofirala, izdala je iz Vrhovne bosanske uprave »Divani Bosna«, ponovo ova bujuruldija, o čijoj sadržini i upozorenjima treba da upoznate sve stanovnike vaših rejona i saopštite im da će u svim takvim slučajevima biti saglasnost za to određenih tajnih ljudi, kao i uz saglasnost nadležnog Šeriatskog suda i sa znanjem obavještajaca, — a i samih izvoznika, pa ma ko oni bili, cjelokupna uhvaćena imovina sa svim što je u nju biti zaplijenjena.

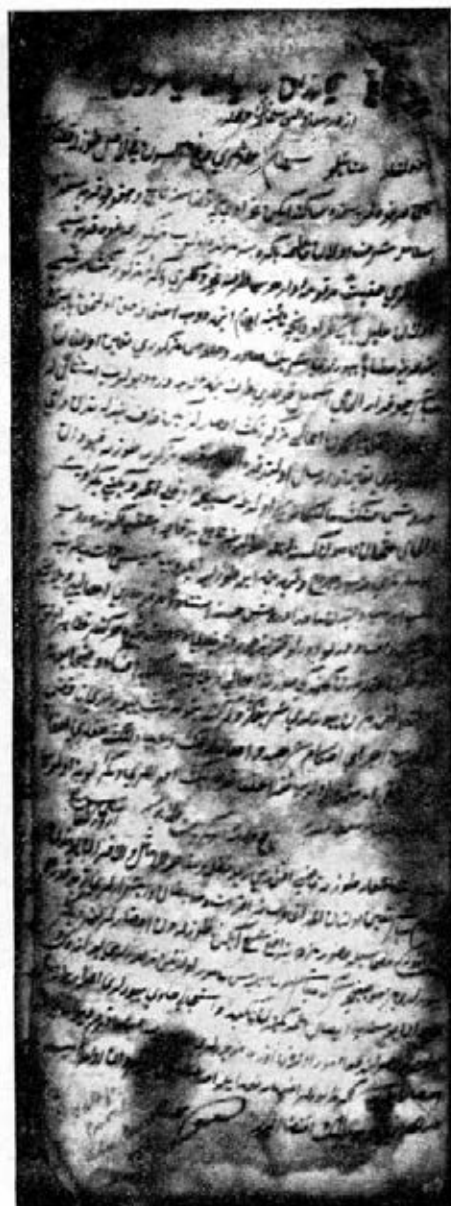
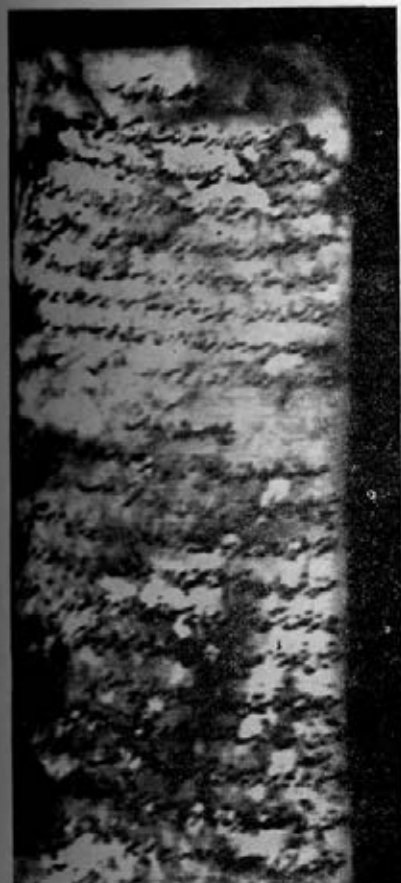
Prema tome, kad vam, ako Bog da, stigne ova bujuruldija, treba sigurno da znate da, pored izvršenja navedenih i zasluženih kazni nad onima koji od naših tajnih i prurušenih ljudi budu uhvaćeni da krše gore navedenu zabranu o izvozu hrane u neprijateljsku zemlju, — pa ma ko oni bili, — neće moći izbjeći zasluženom ukazu i kazni, takođe, ni sudije, zabiti, age i državni ajani, ako se ustanovi da su oni pred ovakvim kršenjima zabrane zatvarali oči i bili nepostupljivi.

Prema tome, obratite punu pažnju ovoj zabrani kao i da se hrana, koja treba da se preveze u grad spasa, Travnik, preveze na određeno mjesto i da isporuku potvrdi Šeriatski sud.

Naređuje vam se da sadržaj ove bujuruldije svima objavite i skrenete naročitu pažnju na njenu sadržinu, kao i da prema njoj strogo postupite, dobro se čuvajući i kloneći svakog protivnog postupka.

صورت

اوقاف همایون مستعانده مالیه اوقاف و معلوم از جمله نه خدی مکس و حق منوی حسن عادی
 اب مع معلومده الموه اوزه سنده التي ایام و طبع ایام امامه و حقه به خبر از نه امامه حضرت
 اوزه اوزه بنه نبود لایم باو خراج معامده قلمه بی لای اوجرا اولیا مع حکم نقیص اوقافه اوله
 معلومده مذکوره معنی صوفی حافظ ذکر باب و طبعان معلومده لای اوله معلومده الهین قایله اوله
 اوله معلومده رفع توجیع رفع کت خاقانی حافظ اوله هم زید همدان به به وجه دفع انفس به اوله
 اینه و ترک و کمال اید به بعدله آخره و بطلان شرطه التوجه بینه بران عایشم اینه
 اوقاف همایون نقیصه طریقه با نقیصه افاده اوله نه معنی توجیه اوله فرمایم اوله معلومده
 معلومده معلومده انکار منک لایم بدین کن تا بجه بوزنه همایون و بر دم و بوزنه معلومده معلومده
 و طبعه نه بر سه شرط مذکور اوزه نقیصه اوله شود بیدار معلومده شریفه معلومده اوله معلومده معلومده
 معلومده بیج کوه سنده ایدی و تعبیه و ماسیه و الف

Broj 17

**KAJMEKAMSKA BUJURULDIJA OVJERENA PEČATOM
BOSANSKOG VALIJE ABDULAH-PAŠE**

Poznavaocima šeriata: časnom tuzlanskom, kladanjskom, derventskom, žepačkom i maglajskom kadiji, Bog im vrline povećao, zatim ponosima sebi sličnih i ravnih: vrandučkom, kobaškom, dobojskom i maglajskom kapetanu, te zabitima, agama, državnim ajanima i službenicima, Bog im stepen povećao, stavlja se na znanje sljedeće:

Prema uzvišenoj i časnoj carskoj naredbi i prema bujuruldiji bivšeg bosanskog valiije, njegove ekselencije Hadži Ebu Bekir paše i prema njegovim rasporednim defterima, gore navedene nahije i kadiluci će radi dovršenja derventske tvrdave, a prema potvrđenim defterima, odrediti potrebne čerahore i komordžije, a vojnici onih kapetanija kojima je naređeno to dovršenje, nastojeće prema ustanovljenom pravilu da i tjelesno izvrše tu pomoć i doprinesu dovršenju tvrdave.

U tu svrhu izdaje se iz Vrhovne bosanske kancelarije, »Divani Bosna«, ova bujuruldija i šalje po čaušu (vodniku) mubaširu.

Za to ćete vi, kad vam ona, ako Bog da, stigne, iz svojih kadiluka i nahija, na opisani način, a radi dovršenja još preostalog dijela, prema starom načinu i prema rasporednom defteru (spisku) odabrati čerahore i komordžije i uputiti ih na određeno mjesto, dok će se, opet, vojnici kapetanija svesrdno založiti da i tjelesno doprinesu tom dovršenju.

Postupite striktno prema odredbama ove bujuruldije i dobro se čuvajte protivnog postupka.

Kajmekami-Bosna
27 šabana 1163 (21-IX-1750)

Broj 18

TUGRA

SULTANA MAHMUD-HANA, POBJEDONOSNOG

Naredba uzvišenog, visokodostojnog sultanskog znaka i svijetle carske tugre je ovo:

Za određivanje mutevellije vakufu (koji se sastoji od gotovog novca i dućana) hajr sahibije Osman efendije sina Sulejmanova, nastanjenog u Čaršu-mahali, vezanog za ponovo načinjenu i oživljenu medresu u gradu G. Tuzli, u Bosni, i to uz 8 akči dnevne plata, ima se postupati prema zahtjevu same vakufname, tako da, dok je živ sam zavještalac, on sam upravlja dotičnim vakufom, a poslije njegove smrti postavljat će se njegovi sinovi, poslije njih unuci itd. i to kako iz muške tako i ženske loze, birajući između njih uvijek najstarijeg i najpametnijeg i u vakufske stvari najupućenijeg. A ako bi se, sačuvaj nas Bože, ta loza potpuno izgubila, onda će se između pobožnih i poštenih stanovnika mjesta, uz mišljenje i saglasnost kadije, izabrati jedna osoba i postaviti za mutevilliju.

Budući da prema uslovima vakufname treba da se i za muderisa navedene medrese postavi jedna učena i pobožna osoba, koja će u navedenoj medresi širiti korisne nauke, a u vakufnami u pogledu tog postavljenja nema nikakve klauzule i ne nalazi se niko kod koga se nalazi berat na navedenu dužnost, to je, prema smislu vakufname, a uz klauzulu obračunske kancelarije malih vakufa, navedeni osmatratelj u zajednici sa svom ulemom: imamima, hatibima i uglednim ljudima mjesta na zajedničkom sastanku u Šeriatskom sudu, — i dok su još svi na okupu, — donio zaključak i odluku da se u navedenom vakufu postavi za mutevilliju za to odgovarajući Mula Mehmed sin Osmanov, a da se muderisko mjesto povjeri Ahmed-Ferhadu, sin Mehmedovu iz Kovača, kao osobi sposobnoj za širenje korisnih nauka i u svakom pogledu sposobnoj za to zvanje.

Gornjotuzlanski kadija u tom pravcu stavio je svoj prijedlog, a i rumeliski kaziasker veleučeni Mevlana Muhamed Sadullah, Bog mu vrline ovjekovječio, nakon što je proučio navedenu vakufnamu, ustanovio pravilnost postupka i saglasnost s časnim šeriatskim propisima, i nakon što je ustanovio odgovarajuću sposobnost navedenog za to mjesto, taj prijedlog takođe podržao i objavio, a zatim veleučeni, velečasni i presvijetli šejhul-islam Mekelija Mevlana Mustafa Asim, — Bog mu vrline ovjekovječio, — to odobrio i prema njegovom odobrenju, a u saglasnosti s navedenom vakufnamom, navedena vakufska obračunska kancelarija stavila svoju klauzulu, — uslijedila je moj ferman o povjeravanju mutevelliske dužnosti Mula Mehmedu sinu Osmanovu i o tom mu se izdaje poseban berat.

Kako je opet za navedenu muderisku dužnost mojoj carskoj kancelariji predložen Ahmed Ferhad sin Mehmedov, Bog mu znanje povećao, to je i u pogledu njega uslijedila moja carska odluka, te me u saglasnosti s mojim carskim ru-usom¹⁶⁾ izdajem ovaj carski berat, datiran 17 džumadel-ahara 1249 godine i naređujem da se, kad na-

vedeni Ahmed Ferhad sin Mehmedov stigne i prema vakufnami preuzme navedenu muderisku dužnost i bude je obavljao, od prihoda navedenog vakufa, koji se nalazi kod navedenog mutevellije, isplaćuje navedenom dnevnicu od 40 akči.

Neka se ovo zna i neka se u pogledu toga pokloni vjera mom časnom znaku.

Napisano 14 redžeba 1249 godine po hidžri (18-XI-1833 g.).

U Bogom čuванom islamskom
Carigradu

Ovaj dokumenat nam dokazuje da je G. Tuzla i 1833 godine pa i dosta kasnije spadala u veća mjesta i kao takva bila i sjedište kadije i imala svoju medresu u koju se ovim dekretom postavlja za muderisa Ahmed Ferhad Čokić iz Kovača.

NAPOMENE UZ KLIŠEJE DOKUMENATA

U originalima nekih od ovih dokumenata ima mnogo osjetljivih ortografskih grešaka nastalih većinom prilikom upisivanja ovih dokumenata u sudske sidžile. Kako pak štamparija ne raspolaže arapskim slovima, to mi je onda nemoguće izvršiti ispravke tih greški arapskim slovima, nego to činim latinskim slovima sa poprimiteljnim znacima za slova koja ne postoje u našoj abecedi. Iz tog razloga ću i mimoći sve neznatnije greške, a ispraviti samo one osjetljive.

U dokumentu broj 2 u 9 redu mjesto »ettiklerina« pogrešno stoji »ediklerina«.

U dokumentu broj 4 na I strani u 2 redu mjesto »el-umuri« stoji »el-muri«.

U 3 redu mjesto »birre' ji« stoji »bi re' ji«, mjesto »ettaqib« stoji »essaqib«, mjesto »eddeyleti« stoji »devleti«.

U 4 redu mjesto »vel-iglal« stoji »vel-igla«.

U 5 redu mjesto »el-meliki« stoji »meliki«.

U 6 redu mjesto »edâme« stoji »edâmâ«, mjesto »el-kiram« stoji »ekiram«, mjesto »el-kubera« stoji »ekubera«.

U 7 redu mjesto »inajeti« stoji »inejati«.

U 9 redu mjesto »vel-kelam« stoji »vel-eklam«.

U 19 redu mjesto »gelan« stoji »gela«.

U II stupcu istog dokumenta u 17 redu mjesto »ittihadleri« stoji »istihadleri«.

U dokumentu broj 10 na 1 strani u 14 redu mjesto »muti« stoji »muti̇«. Ta greška se nekoliko puta ponavlja.

U dokumentu broj 13 u 6 redu pred riječi »jerlerde« ispuštena je riječ »muteferriq«, a na kraju 16 reda mjesto »mutesarrif« treba da stoji »muteferriq«.

U 13 redu mjesto »hiraset« treba da stoji »hiratet«.

U 17 redu mjesto »hasàl« treba da stoji »hásil«.

U 19 redu poslije riječi »memleha« ispuštena je riječ »zir«.

U dokumentu broj 17 u 11 redu mjesto »irsal olunraıştur« pogrešno stoji »irsaldur olummiřtur«.

PRIMJEDBE:

¹⁾ Riječi: sin Abdulahov (sin božijeg roba) označavaju da je navedeni rob prešao na islam.

²⁾ Iskinuta je jedna riječ.

³⁾ Postoje tri vrste oprost: 1) Oprost na temelju otkupa; 2) oprost kao iskupljenje od neke kazne ili zakletve i 3) oprost u ime Boga tj. odazivajući se preporuci božijoj za oslobađanje robova.

⁴⁾ Mustahfizi su takav rod vojske po gradovima, čija je služba bila vezana za gradove i gradske opkope i koji su besprekidno vršili službu. Bilo ih je koji su za to dobivali male timare (lena) od 700 — 1.400 akči) i spadali su u red spahija, i onih koji su imali plate obično od 5—18 akči dnevno.

⁵⁾ Jeumi arefe ili dan arefeta je 9 dan zil-hidžeta, tj. dan kada islamski hodočasnici na brdu Arefatu, nedaleko od Meke, obavljaju jedan od glavnih dijelova hadža.

⁶⁾ Visoki vojni zapovjednici kao beglerbezi i slično.

⁷⁾ U članku o pobunama u okolini Tuzle u Glasniku zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini br. XLV iz 1933 str. 71—76 koji je napisao F. Spaho, spomenuta je i ova pobuna.

⁸⁾ »Poturat«. Zenker tumači riječ potur, između ostalog, i kao pogrdno ime za kršćanina koji je prešao na islam. Tako se ta riječ shvata i kod nas, naročito kad se radi o novom muslimanu, koji je skoro prešao s druge vjere. Međutim, Evlija Čelebija, spominjući na više mjesta po Ugarskoj i Erdelju poture, ne shvata ih u tom smislu. To su za njega posebna kasta ljudi. On spominje i poturski jezik, koji pripisuje Bošnjacima naseljenim po Ugarskoj. I jedna vrsta čakšira zvala se kod nas poture. Ova riječ se u turskom jeziku do danas sačuvala samo u ovom značaju za čakšire, dok se kao naziv za neku kastu ljudi izgubila. U nas se o poturima čula i jedna izreka: »El-feteratu minel-poturati« što bi značilo da bezvlade dolazi od potura. Ova je kovanica morala nastati iz ovakvih pobuna. F. Spaho, Glasnik zem. muzeja br. XLV, str. 76.

⁹⁾ Riječ »mubašir« označava nekad sudskog dostavljača i izvršitelja, a nekad označava višeg izvršnog organa vlasti, te u nekim dokumentima ima jedno, a u drugim drugo značenje, što se prema mjestu i sadržini dokumenta lako može odrediti.

¹⁰⁾ Naš učenjak i akademik Hamdija Krševljaković spominje među pobunjenim selima još Dabašticu, koja se u ovom dokumentu ne spominje.

¹¹⁾ Iz samog teksta ove bjuruldije vidi se da je za dogradnju već početog zidanja grada bilo potrebno još 6.000 kola kamena, a ne spominje se u njoj koliko je prije toga utrošeno.

¹²⁾ Resumi — dunum je zemljarina koja je plaćana samo na bašče, vinograde i vrlo plodne zemlje. Dunum je po kanunnami iznosio 40 koraka × 40.

¹³⁾ Postoje dvije vrste nameta: Tekalifi šer-ijje (nameti propisani šeriatom) i tekalifi urfijje (običajni nameti, propisani raznim naredbama).

¹⁴⁾ Spendža je porez nemuslimanima, koji su oni davali na samostalnu zaradu, a iz ovog se vidi da su je kasnije plaćali i muslimani. Mladarina je opet taksa koju je plaćao mladoženja.

¹⁵⁾ Dimarina je ovdje kučarina.

¹⁶⁾ Varoš je jedan predjel G. Tuzle, koji je tada bio naseljen samo nemuslimanima, dok je danas nenaseljen.

¹⁷⁾ Iz onog što slijedi ovdje se misli D. Tuzla.

¹⁸⁾ Carski ru-us je carska naredba za niža zvanja dok je hati humajun za viša.

ZUSAMMENFASSUNG

Alte türkische Dokumente aus dem Kreis Tuzla

Der Autor bearbeitet in Übersetzung 21 Originale türkischer Dokumente aus dem XVII. bis XIX. Jhd. Das wichtigste und interessanteste Dokument stammt aus der Hälfte des XVII. Jhd., welches von der Sklavenbefreiung und jenen Leuten, die zum erstenmal Salzarbeiter erwähnen, dann von der Gründung der Stadt Tuzla usw. handelt. Alle diese Dokumente bilden wichtige Geschichtsquellen für Tuzla und Umgebung.

Hodžić Šaban

